

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

AVIZ

la proiectul de lege pentru modificarea articolelor 50 și 51 din
Constituția Republicii Moldova
(persoane cu dizabilități)
(Sesizarea nr. 35c/2018)

CHIȘINĂU

10 aprilie 2018

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE
PENTRU MODIFICAREA ARTICOLELOR 50 ȘI 51 DIN
CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională, statuând în componența:

Dl Mihai POALELUNGI, *președinte*,
Dl Aurel BĂIEȘU,
Dl Igor DOLEA,
Dl Victor POPA,
Dl Veaceslav ZAPOROJAN, *judecători*,
cu participarea dnei Eugenia Mița, *grefier*,

Având în vedere sesizarea depusă la 26 martie 2018
și înregistrată la aceeași dată,
Examinând sesizarea menționată în camera de consiliu,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând în camera de consiliu,

Adoptă următorul aviz:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află sesizarea depusă la Curtea Constituțională la 26 martie 2018 de către Demian Caraseni, Constantin Țuțu, Eugen Nichiforciuc, Valentina Buliga, Simion Pleșca, Corneliu Padnevici, Iurie Chiorescu, Corneliu Mihalachi, Artur Reșetnicov, Raisa Apolschi, Victor Mîndru, Valentina Rotaru, Serghei Chiseliov, Elena Bacalu, Cornel Dudnic, Boris Golovin, Galina Balmoș, Alexandru Bannicov, Sergiu Stati, Vladimir Andronachi, Serghei Sîrbu, Oleg Sîrbu, Valentina Stratan, Marcel Răducanu, Anatolie Gorilă, Dumitru Diacov, Anatolie Zagorodnii, Elena Gudumac, Petru Porcescu, Lidia Lupu, Igor Vremea, Nicolai Dudoglo, Nicolae Juravski, Nicolae Olaru, Simion Grișciuc, Vladimir Hotineanu, Oleg Ogor, Violeta Ivanov, deputați în Parlamentul Republicii Moldova, în baza prevederilor art. 135 alin. (1) lit. c) și art. 141 alin. (1) lit. b) din Constituția Republicii Moldova, art. 4 alin. (1) lit. c) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 4 alin. (1) lit. c), art. 38 alin. (2), art. 63 lit. a) din Codul jurisdicției constituționale, prin care se solicită avizarea proiectului de lege pentru modificarea unor articole ale Constituției Republicii Moldova.

2. Proiectul de lege pentru modificarea articolelor 50 și 51 din Constituție prevede următoarele:

„**Articolul I.** Articolul 50 din Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iunie 1994 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE
PENTRU MODIFICAREA ARTICOLELOR 50 ȘI 51 DIN
CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA

1. în alineatul (3), cuvântul „*handicapați*” se înlocuiește cu sintagma „*cu dizabilități*”.

Articolul II. Articolul 51 din Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iunie 1994 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1), cu modificările ulterioare, se modifică după cum urmează:

1. În titlu, cuvântul „*handicapate*” se înlocuiește cu sintagma „*cu dizabilități*”;
2. La alineatul (1), cuvântul „*handicapate*” se înlocuiește cu sintagma „*cu dizabilități*”.

LEGISLAȚIA PERTINENTĂ

3. Prevederile relevante ale Constituției (republicată în M.O., 2016, nr.78, art.140) sunt următoarele:

Articolul 7 Constituția, Lege Supremă

„Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică.”

Articolul 50 Ocrotirea mamei, copiilor și a tinerilor

„[...]

(3) Statul acordă alocațiile necesare pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copiilor bolnavi ori **handicapați**. Alte forme de asistență socială pentru copii și tineri se stabilesc prin lege.

[...]”

Articolul 51 Protecția persoanelor handicapate

„(1) Persoanele **handicapate** beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți. Statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială.

[...]”

Articolul 135 Atribuțiile [Curții Constituționale]

„(1) Curtea Constituțională:

[...]

c) **se pronunță asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;**

[...]”

Articolul 141 Inițiativa revizuirii

„(1) Revizuirea Constituției poate fi **inițiată** de:

[...]

b) un număr de cel puțin o treime de deputați în Parlament;

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE
PENTRU MODIFICAREA ARTICOLELOR 50 ȘI 51 DIN
CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA

[...]

(2) Proiectele de legi constituționale vor fi prezentate Parlamentului **numai împreună cu avizul Curții Constituționale**, adoptat cu votul a cel puțin 4 judecători.”

Articolul 142
Limitele revizuirii

„(1) Dispozițiile privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și cele referitoare la neutralitatea permanentă a statului, pot fi revizuite numai cu aprobarea lor prin referendum, cu votul majorității cetățenilor înscrși în listele electorale.

(2) Nici o revizuire nu poate fi făcută, dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

(3) Constituția nu poate fi revizuită pe durata stării de urgență, de asediu și de război.”

Articolul 143
Legea privind modificarea Constituției

„(1) Parlamentul este în drept să adopte o lege cu privire la modificarea Constituției după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei corespunzătoare. Legea se adoptă cu votul a două treimi din deputați.

(2) Dacă, de la prezentarea inițiativei cu privire la modificarea Constituției, Parlamentul nu a adoptat timp de un an legea constituțională corespunzătoare, propunerea se consideră nulă.”

4. Prevederile relevante ale Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (adoptată la New York la 13 decembrie 2006 și ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 166 din 9 iulie 2010) sunt următoarele:

Articolul 4
Obligații generale

„1. Statele Participante își asumă responsabilitatea de a asigura și promova exercitarea deplină a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului pentru toate persoanele cu dizabilități și fără nici un fel de discriminare din cauza dizabilității. În acest scop, Statele Participante se obligă să:

a) adopte toate măsurile legislative, administrative și alte măsuri corespunzătoare pentru implementarea drepturilor recunoscute în această Convenție;

b) întreprindă toate măsurile corespunzătoare, inclusiv măsuri referitoare la legislație, pentru modificarea sau abolirea legilor, regulilor și obiceiurilor existente, care constituie discriminare a persoanelor cu dizabilități;

[...]”

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE
PENTRU MODIFICAREA ARTICOLELOR 50 ȘI 51 DIN
CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA

ÎN DREPT

5. Din conținutul sesizării, Curtea observă că aceasta vizează modificarea articolului 50 alin. (3) și articolului 51 din Constituție („Ocotirea mamei, a copiilor și a tinerilor” și „Protecția persoanelor handicapate”).

6. Competența Curții Constituționale de a soluționa prezenta cauză este prevăzută de dispozițiile articolului 135 alin. (1) lit. c) din Constituție, potrivit cărora Curtea Constituțională se pronunță în privința inițiativelor de revizuire a Constituției.

I. CU PRIVIRE LA PROPUNEREA LEGISLATIVĂ

7. Examinând proiectul de lege prezentat, Curtea observă că acesta este înaintat de 38 de deputați în Parlament și privește modificarea articolelor 50 alin. (3) și 51 din Constituție, prin înlocuirea cuvintelor „*handicapați*” și „*handicapate*” cu sintagma „*cu dizabilități*”.

8. Autorii proiectului de lege susțin că în Constituția Republicii Moldova noțiunea de „*persoană handicapată*” este învechită și percepută ca denigratoare la adresa persoanelor cu dizabilități, de aceea trebuie redată într-o nouă formă.

II. REGULI SPECIFICE REVIZUIRII CONSTITUȚIEI

1. Inițiativa de revizuire a Constituției

9. Potrivit articolului 141 din Constituție:

„Revizuirea Constituției poate fi inițiată de:

- a) un număr de cel puțin 200 000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot [...];
- b) un număr de cel puțin o treime de deputați în Parlament;
- c) Guvern.”

10. În prezenta cauză, propunerea legislativă de revizuire a Constituției este înaintată spre avizare Curții Constituționale de către un grup de 38 de deputați, dreptul de inițiativă legislativă privind revizuirea Constituției fiind exercitat cu respectarea prevederilor art.141 alin.(1) lit. b) din Constituție.

2. Limitele revizuirii Constituției

11. Cu privire la limitele revizuirii, articolul 142 din Constituție prevede următoarele:

„(1) Dispozițiile privind caracterul suveran, independent și unitar al statului, precum și cele referitoare la neutralitatea permanentă a statului, pot fi revizuite

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE
PENTRU MODIFICAREA ARTICOLELOR 50 ȘI 51 DIN
CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA

numai cu aprobarea lor prin referendum, cu votul majorității cetățenilor înscrși în listele electorale.

(2) Nici o revizuire nu poate fi făcută, dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

(3) Constituția nu poate fi revizuită pe durata stării de urgență, de asediu și de război.”

12. Textul citat stabilește condiții de constituționalitate intrinsecă pentru inițiativa de revizuire [alin.(1) și (2) ale art.142] și de constituționalitate extrinsecă pentru aceasta [alin.(3) al art.142].

a) Constituționalitatea extrinsecă (limitele temporale)

13. Sub aspectul constituționalității extrinseci, cu privire la circumstanțele revizuirii Constituției, textul articolului 142 alin.(3) din Legea fundamentală interzice revizuirea Constituției pe durata stării de urgență, de asediu și de război. Acest text trebuie coroborat cu cel al articolului 63 alin.(3) teza a doua din Constituție, potrivit căruia Parlamentul nu poate revizui Constituția în perioada în care mandatul se prelungește până la întrunirea legală a noii componente.

14. De asemenea, limitele temporale includ termenul de adoptare a inițiativei de revizuire a Constituției.

15. În conformitate cu articolul 143 din Constituție, care reglementează modificarea Constituției, legile cu privire la modificarea Constituției pot fi adoptate după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei corespunzătoare.

16. Curtea constată că, la data inițierii revizuirii Constituției în prezenta cauză, nu există niciuna dintre situațiile la care fac referire textele constituționale menționate, fiind întrunite condițiile de constituționalitate extrinsecă a inițiativei de revizuire.

b) Constituționalitatea intrinsecă (limitele materiale)

17. Curtea menționează că dizabilitatea persoanelor este considerată o problemă a întregii societăți, fapt care întărește sentimentul de responsabilizare a comunității față de crearea unui mediu prietenos, fizic și al atitudinilor în privința acestora.

18. La nivel internațional, protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități este reglementată de Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Obiectivul acestei Convenții este de a promova, proteja și asigura exercitarea deplină și egală de către toate persoanele cu dizabilități a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, precum și de a promova respectarea demnității inerente a acestora.

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE
PENTRU MODIFICAREA ARTICOLELOR 50 ȘI 51 DIN
CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA

19. Potrivit articolului 1 din Convenția amintită, în categoria persoanelor cu dizabilități sunt incluse persoanele cu deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale de durată, deficiențe care, la interacțiunea cu diverse bariere, pot îngreuna participarea lor deplină și efectivă la viața societății, în condiții de egalitate cu ceilalți.

20. Curtea menționează că, potrivit articolului 4 din Constituție, dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

21. Prin ratificarea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Republica Moldova și-a luat angajamentul de implementare a prevederilor acesteia și de ajustare a legislației și a practicilor naționale la Convenție, și și-a asumat promovarea și protecția drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor cu dizabilități. Convenția instituie o nouă paradigmă a dizabilității, marcând trecerea de la modelul medical la cel social, care este bazat pe incluziune.

22. Astfel, Convenția recunoaște că *„dizabilitatea este un concept în evoluție și că acesta rezultă din interacțiunea dintre persoanele cu deficiențe și barierele de atitudine și de mediu care împiedică participarea lor deplină și efectivă în societate în condiții de egalitate cu ceilalți”*.

23. În jurisprudența sa, Curtea a relevat că, sub aspectul noilor abordări ale instrumentelor internaționale, mecanismele juridice destinate asigurării protecției intereselor persoanelor incapabile trebuie să fie suficient de permissive pentru adoptarea unor soluții juridice optime pentru diferitele grade de incapacitate și în funcție de varietatea situațiilor (HCC nr. 27 din 13 noiembrie 2014, § 82).

24. Curtea menționează că, la nivel național, articolul 51 din Constituție prevede că persoanele cu dizabilități trebuie să beneficieze de o protecție specială din partea întregii societăți, statul fiind obligat să le asigure condiții normale de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială.

25. Curtea reține că amendamentele propuse prin proiectul de lege privind modificarea articolelor 50 și 51 din Constituție, *i.e.* includerea noțiunii de *„persoane cu dizabilități”*, au ca scop eliminarea sensului peiorativ pe care îl presupune formula *„persoane handicapate”*.

26. Analizând proiectul de lege care i-a fost prezentat, Curtea nu remarcă neconcordanțe cu Constituția sau inexactități de ordin juridic. Acest proiect de lege respectă limitele impuse de articolul 142 alin. (2) din Constituție, în sensul că nu are ca rezultat suprimarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.

Din considerentele prezentate, în baza articolelor 135 alin.(1) lit.c) și 141 alin.(2) din Constituție, a articolului 26 alin.(1) din Legea cu privire la

AVIZ LA PROIECTUL DE LEGE
PENTRU MODIFICAREA ARTICOLELOR 50 ȘI 51 DIN
CONSTITUȚIA REPUBLICII MOLDOVA

Curtea Constituțională, a articolelor 61 alin.(1) și 63 lit.a) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională adoptă următorul

AVIZ:

1. Inițiativa înaintată de un grup de deputați, este prezentată de subiectul autorizat și, în acest sens, este conformă cu prevederile articolului 141 alin. (1) lit. b) din Constituție.

2. Proiectul de amendare a Constituției nu încalcă limitele revizuirii impuse de dispozițiile constituționale ale art.142 alin. (2) și poate fi trimis spre examinare Parlamentului.

3. Proiectul de amendare a Constituției poate fi adoptat după cel puțin 6 luni de la data prezentării inițiativei de modificare a Constituției.

4. Prezentul aviz este definitiv, nu poate fi supus nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în „*Monitorul Oficial al Republicii Moldova*”.

Președinte

Mihai POALELUNGI

Chișinău, 10 aprilie 2018
ACC nr. 3
Dosarul nr. 35c/2018